

Dr. Jaroslav Horák, advokát v Hlohovci:

Vliv zemědělského moratoria na proces zřetelem k osp.

I

Vládní nařízení č. 250/35 ze dne 21. prosince 1935 tvoří speciální kodifikaci předpisů vydaných na ochranu zemědělců v nynější hospodářské krizi. Ustanovení tohoto nařízení zasahují značně do obecného práva soukromého, ale jsou jednak povahy provisorní, jednak podmíněné. Důsledkem toho je, že pokud zemědělský dlužník uplatňuje nárok na úlevy moratoriem mu poskytované a zachová se dle předpokladů v nařízení obsažených, platí tato speciální ustanovení, jinak však zůstává v platnosti občanské právo v plném rozsahu přes normovanou částečnou nezřeknutelnost úlev moratoriem poskytovaných. V tom je právě značný rozdíl proti právnímu stavu vytvořenému zvláště vlád. nař. č. 142/34 v úpravě vl. nař. č. 258/34, podle nichž pohledávky proti zemědělcům, kteří provozují zemědělský podnik výhradně nebo převážně v v okresích zvláště těžce postižených neúrodou obilnin a píce, nemohou být až do 31. prosince 1935 vymáhány (§ 1. cit. nař.) a spory o takových pohledávkách byly do 31. prosince 1935 na návrh přerušeny. Exekuce a zajišťovací úkony pro takové pohledávky bylo na návrh odložiti na dobu po 31. prosinci (§ 3. cit. nař.).

I pro toto moratorium byl předpokladem návrh dlužníků v.

Moratorium podle cit. nařízení a podle nař. č. 250/35 není tudíž absolutní, nýbrž relativní, závislé od návrhu dlužníkovy.

Na první pohled je moratorium podle vl. nař. č. 250/35 věřiteli příznivější, neboť nařízení neobsahuje kategorického zákazu vymáhání předmětných pohledávek a přerušeni sporů už zahájených.

I když interpretant právní normy stojí na stanovisku vyjádřeném v § 6. obč. zák. rak.¹⁾ — podle něhož základním pravidlem výkladu zákona je vedle gramaticko-logického výkladu jasný úmysl zákonodárcův, nutno z historického vývoje norem vydaných na ochranu zemědělců dojiti jen k závěru, že je jasným úmyslem zákonodárcovým v našem případě sice nepochybně úmysl zemědělců chrániti, ale nikoli v takovém rozsahu, jak to bylo vyjádřeno v nař. č. 142/34 resp. 258/34²⁾

¹⁾ Platí na Slovensku; Rouček Čsl. o. z. o. k § 6. obč. z.

²⁾ Stejně jako při zákonech kladla starší hermeneutika opírající se o § 6. obč. z. důraz na vůli zákonodárcovy, vykládala in concreto smysl smluv z vůle stran. Proto stačilo, když § 914 obč. z. při výkladu smluv poukazyval prostě k ustanovení § 6. o výkladu zákonů. Nov. III. § 102. k obč. z. ustanovila však pro výklad smluv pravidlo, že při výkladu smluv dlužno zjistiti vůli stran v souhlase s poctivým ruchem (životním). Změna vůli § 6. obč. zák. byla by stylisticky v části úmysl stran zdůrazňující zbytečnou a proto legislativně technicky vadnou, kdyby nebylo účelem reformovaného textu vyjádřiti myšlenku, že zákon se odchyluje od posavadního zdůraznění vůle zákonodárcovy při výkladu zákonů.

Moderní nauka interpretační nepovažuje úlohou interpretace zjištění, co redaktor zákona chtěl, ale co chce zákon. Zákonodárce má v úmyslu jen vydati zákon, ale jakmile tak učinil, účinek zákona na praxi přestává být závislým na vůli zákonodárcově, který často ani nemohl předvídati dosah zákona a nemá o něm mnohdy ani vědomí. (Randa vyslovil, že zákonodárce není vždy nejlepším znalcem zákona.) — Pouhý pohled do sbírky rozhodnutí nejvyššího soudu dokazuje téměř denně, že smysl a život dává zákonu teprv praxe, která často zápasí těžce s jeho textem, nemá-li překročiti svoji kompetenci vůči kompetenci zákonodárcově a místo výkladu a nalézání práva dokonce si osvojuvati jeho tvoření.

Toto bylo nutno předeslati při výkladu právního pramene, který je předmětem tohoto článku a předmětem kontroverse pro praxi nadmíru význačné.

§ 98 úst. listiny odst. 1. vyslovuje, že soudci vykonávají svůj úřad neodvisle, jsouce vázáni jen zákonem.

I tato dikce ústavního zákona poukazuje k tomu, že ne vůle zákonodárcova je rozhodující, ale produkt této vůle, totiž zákon. Je snad možné, že soudce tam, kde ho zákon neváže, protože neexistuje pozitivní norma, může, ba snad i musí nolens volens překročovati meze soudcovské moci na rozhraní moci zákonodárné, protože nemůže odepřiti výkon soudcovské moci, kde jde o právní věc patřící nepochybně k soudní kompetenci, ale nedostává se normy, jež by byla pro něho přímým příkazem. To vyplývá z § 98. úst. listiny aspoň argumenta a contrario — kde však právní norma trvá, je soudce k ní vázán co nejpřísněji.

Nejvyšší soud již ve svém rozhodnutí ze dne 14. II. 1920 Rv I 58/20 (Vážný 402) vyslovil se o tom takto: »Soudy jsou v občanských věcech právních povolány k tomu, aby rozhodovaly o soukromých právech občanů (čl. I. uvoz. z. k jurisdik. n.), nikoliv však k tomu, aby mimo půdu zákona uspokojovaly určité sociální potřeby, byť i jich oprávnění plně uznávaly« — a dále — »Pokud však činitelé v první řadě k tomu povolání (totiž činitelé zákonodárni)³⁾ nezasáhnou sami ve sféru soukromých práv jednotlivců v zájmu celku, není možno soudům, by proti platným předpisům zákona braly ohled na sociální záujmy, byť i sebe důležitější«.

Ne chceme zde rozebírat otázku, zda toto stanovisko vyhovuje t. zv. normativní teorii (Kelsen, Weyr) a její správnost podrobovati kritice, myslíme však, že stanovisko nejvyššího soudu plně přiléhá k předmětu našeho článku, jehož účelem je přispěti k řešení kontroverse vzniklé v literatuře a pokud víme i v praxi právě při výkladu právních norem diktovaných význačnou tendencí hospodářsko-politickou — která však nemůže přesahovati meze, které si sama ve vydané normě jejím textem položila.

Každé moratorium, ať již všeobecné aneb speciální, je zásahem do obecného práva soukromého a pro svoji časovou obmezenost, normou vyjimečnou. To platí tím více pro t. zv. zemědělské moratorium podle vl. nař. č. 250/35, jež vedle obmezení na zemědělce není ani absolutní, ale čistě relativní povahy.

Pro vyjimečné normy platí interpretační pravidlo, třebaš nebylo pozitivním předpisem interpretačním uzákoněno, ale již dle všeobecných zásad logiky a právnícké hermeneutiky, že takové singulární normy dlužno vykládati stricte t. j. in dubio spíše ve smyslu, který se co nejméně odchyluje od platného práva.⁴⁾

S tohoto pevného — a myslíme neodporovatelného — hlediska chceme přistoupiti k řešení vyvoleného předmětu, při čemž dlužno přede-

³⁾ Vložil autor článku.

⁴⁾ Kranitz: System des öst. Pr. R. § 13. poz. 11 — N. s. R I 1193/34. — Vážný 13. 955.

slati, že daná otázka byla v literatuře zpracována doposud výhradně jen zřetelem k rak. c. ř. s. dosud v historických zemích platném, při čemž argumentace, opírající se o tento procesní zákon selhává, posuzujeme-li věc s hlediska slovenského procesního zákona (Osp.).

II.

V literatuře, pokud nám je známo, vyskytly se dvě stanoviska příkře proti sobě stojící, v otázce »možno-li a jak uplatňovati žalobou pohledávku, k níž se vztahují předpisy oddlužovacího nařízení, zvláště však, jak má zníti konečná žalobní prosba.«⁵⁾

Rozhodně negativní stanovisko vůči přípustnosti takové žaloby zaujímají Dr. Josef Pužman a Dr. Karel Knap — ve svém velmi obsažném a důkladně propracovaném díle: Dlužnické úlevy v praxi s hlediska dlužníka i věřitele. (Práv. knihkupectví a nakladatelství K. Linhart v Praze II., Lützowova 35. 203 str.)

Úplně opačné (positivní) stanovisko zaujal Dr. Bedřich Pick, v Soudc. Listech XVII. roč. č. 2. v článku »Procesuální otázky při oddlužení zemědělců«, bohužel příliš stručném.

Podobně Dr. Ehrlich: Juristen-Zeitung (Brno) 1936 č. 6.

Kdežto Pužman a Knap vycházejí s hlediska, že pohledávky požívající úlevy, nejsou splatny a právě proto má být žaloba pro předčasnost zamítnuta, vycházejí Pick a Ehrlich s hlediska, že právě splatnost pohledávky je předpokladem úlevy (podle doslovného znění §§ 13, 21, 22 vl. nař.) a že by zvláště ustanovení § 21., které mluví o těchto sporných pohledávkách nemělo smyslu, nemohli či nesměli-li by věřitelé takovou pohledávku zažalovati.

Srb — Komentář — nezaujal k otázce jasného a přesného stanoviska. Na str. 75 uvádí pouze, že počínajíc lednem 1936 nemůže být proti dlužníkovi vydán rozsudek, který by pro pohledávku zemědělce upravenou v § 13 a násl. nepřihlížel k úlevám a že se nemůže proti tomuto zemědělci zahájit exekuce bez zřetele k úlevám.

Leicht: Deutsches Anwaltsblatt 1936 č. 2 — v článku: »Gewähren die Stundungsgesetze eine prozesuelle Einwendung?« usuzuje ze stylisace vl. nař. č. 250/35, že zákonodárce nemyslel na poshovění jako procesuelní námitku, když předce podle § 23 nelze se poshovění předem vzdátí a nutno k němu tedy z úřední moci přihlížeti. Z tohoto soudí, že otázku, jde-li o pohledávku, na níž se vztahuje poshovění, bylo by řešiti teprve v případném exekučním řízení. Při otázce náhrady případných útrat zbytečně vyvolávaného sporu bylo by přihlížeti k § 45 c. ř. s., který stanoví, že útraty rozepře má nésti žalobce, když žalovaný nezavdal příčiny k podání žaloby.

Negativně řeší otázku Dr. Sztudinka (A mezőgazdákra és a munkanélküliekre vonatkozó fizetési könyvitések és a mezőgazdasági eljárás) str. 78.

Tento komentář obsahuje též důvodovou zprávu. Z důvodové zprávy k § 25 je jasné, že zákonodárce měl při textu § 25 na mysli tituly, již z doby před vl. nař. nabyté. Zde však je klasický doklad k tomu, jak úmysl zákonodárcův nemusí se krýti s textem zákona, který nečiní rozdíl. Platí zde tedy paromie: *Lege non discernente nec nostrum est discernere.* — Ostatně úmysl zákonodárcův (podle § 6. obč. z.) není zde vůbec jasně vyjádřen.

Sztudinka komentuje takto:

»O procesním uplatňování nařízení neobsahuje úpravy.«

Dřívější zák. úprava (zák. č. 33/34) nedotýkala se splatnosti pohledávek, nýbrž jen odkládala provedení určitých exekučních zákroků na

⁵⁾ Lidové Noviny ze dne 12. května 36. str. 7.

určité předměty majetku, VI. nař. č. 142/34 rozšířilo odklad na celou exekuci i spory, ale nedotklo se původní splatnosti.

Nová úprava naproti tomu zasahuje i do závazkových poměrů a na samém materiálním závazku provádí změnu, pokud splatnost v §§ 13, 15, 16, 21 a 29 znovu upravuje.

Odůvodněno je proto tvrzení Srbovo (str. 75), podle něhož od 1. I. 1936 nelze proti dlužníkovi vynéstí rozsudek, který by nepřihlížel k úlevám poskytnutým v III. části nařízení při pohledávkách padajících pod §§ 13 a násl. nařízení.

Z toho zase následuje, že pokud před splatností splátek a příslušenství podle nařízení přijde k vynesení rozsudku, ohledně těchto zřetelem k § 396 osp. žalobu bude pro předčasnost zamítnouti.

Dále: »V případě odůvodněnosti námítky předčasnosti také bude se museti v otázce snášení útrat podle § 426 osp. zkoumati, zda věřiteli bez větší námahy a bez nákladů bylo možno přesvědčiti se o tom, zda dlužník odpovídá náležitostem předepsaným v § 1. nařízení co do uplatňovaných osobních výhod. Do zřetele bude také vzíti, zda dlužník bezdůvodně neučinil i pohledávku samu spornou. (Viz § 20 nařízení.)«

K tomuto komentáři sluší podotknouti, že odvolání ke komentáři Srhově nevede k důsledkům, ke kterým dochází Sztudinka. Srb vyžaduje jen, aby v rozsudku byl vzat zřetel na vl. nař. 250/35 — nikoli však zamítnutí žaloby pro předčasnost.

Oprávněným je naproti tomu další stanovisko Studinkovo, že § 25 nerozeznává a proto vl. nařízení působí na exekuční tituly vydané po 1. I. 1936. V tomto § vězí jádro k vyřešení sporné otázky.

Judikatura doposud otázku autoritativně (nejv. soud) nerozřešila. Rozh. sb. Vážný č. 9265 se vyslovilo pouze proti odsuzujícímu rozsudku s enuciátem podle zásad vyrovnávacího řízení. Nicméně lze i z toho odvozovati, že nejv. soud zásadně žalovatelnost pohledávek pod moratorium nezamítá.

III.

Nežli se pokusíme zaujati vlastní stanovisko k sporné otázce, pokusíme se kriticky rozebrati názory obou autorů, kteří stojí na krajním křídle kontroverze — především pozitivní stanovisko Pickovo, ač jeho zdůvodnění postrádá přesvědčivosti, jak jsme již svrchu podotkli.

Pick vychází z toho, že podle práva jsou pohledávky buď splatné aneb nesplatné. Pouze v soudním vyrovnání zaplacení dluhu je odsunuto a rozděleno na delší dobu. Přijetím a potvrzením vyrovnání z pohledávek splatných stávají se nesplatné, které pouze v rámci vyrovnání po kvotách stávají se splatnými a případně celá pohledávka se stane znovu splatnou za předpokladu § 67 vyr. ř.

Pick míní, že tak dalekosáhlé účinky se úpravě zemědělských dluhů priznati nechtěly — ale toto tvrzení ničím nedokládá. Vycházejze z tohoto předpokladu míní, že i pohledávka spadající pod nové předpisy zůstane pohledávkou splatnou.

Odvolání Pickovo na §§ 13, 18, 22 atd. pro stále používání výrazů »splatnost« — není přesné ani přiléhavé, neboť cit. místa nevylučují možnost, že by pohledávka dle občanského práva splatná právě úpravou moratoria stala se nesplatnou obdobně jako ve vyrovnání.

Přiléhavější argument obsahuje odvolání k § 21. — který dokonce při pohledávkách sporných počátek oddlužovacích splátek činí závislým na právoplatnosti rozsudku o sporné pohledávce.

Pick nezmiňuje se však — jaký účinek by moratorium mělo při pohledávkách nesporných, kde by argumento a contrario z § 21. bylo usuzovati, že počátek splátek by nastal ipso jure podle předpisů vl. nař.

Hlavním předmětem článku Pickova je koncepcie žalobního petitu.

Pick míní, žeby prakticky bylo nebezpečným připustiti žalobní žádost, která by vůbec nevzala zřetel k úlevám zemědělským, poněvadž by rozsudek případně předložený s doložkou vykonatelnosti jinému soudu, který by poměry neznal a ani ze spisů nemohl seznati, že jde o zemědělce a o pohledávku spadající pod předpisy oddlužovací, mohl povoliti exekuci, ačkoli úroky a splátky byly dodržovány.

Zde narážíme na argument, který podle osp. nepřiléhá. Pick totiž odvolává se k tomu, že zemědělský dlužník by musil, jelikož by šlo o novoty v rekursu nepřipustné, impugnačním sporem (§ 36 ex. ř.) domáhati se zákonných úlev, což při eventuálně dlouhém trvání sporu by mohlo vésti ke zbytečnému zatěžování dlužníka.

Na Slovensku tento argument padá následkem ustanovení § 40 uvoz. zák. k osp. (§ 554 osp.). Impugnační žaloba zde vůbec není v ex. zákoně odůvodněna.

Další pochybnost, kterou vyslovuje Pick, že sotva bude lze pohledávku bezvýhradně uznati za dospělou ve smyslu § 406 c. ř. s. rovněž podle osp. nepřiléhá. § 406 c. ř. s. připouští možnost přisouzení pohledávek teprve v budoucnosti splatných jen při alimentálních nárocích — jinak může býti přisouzena jen pohledávka s pevným dnem splatnosti a s přesnou lhůtou pariční (§ 409 c.ř.s.). — Naproti tomu podle § 131 osp.: v sporech o důchodky a o jiná na vzájemném plnění nezávislá obdobné plnění odsouzení možno žádati i na plnění, která budou splatné jen po vynesení rozsudku. K tomu § 397 osp. (viz níže pod V.).

Tím je vlastně pro osp. celá nesnáž koncepce rozsudku o pohledávce pod zemědělské moratorium patřící, vyřízena až na případ, s kterým dlužno počítati, kdy odsouzený dlužník předpoklady moratoria nedodrží.

Pick s hlediska c. ř. s. poukazuje dále k tomu, že by nebylo účelným žalovati pouze určovací žalobou, kdyžby pak věřitel musil žalovati o každou splatnou částku (a v případě ztráty lhůt o celou pohledávku) zvláštními žalobami (mnohonásobení sporu o totožné pohledávky). — Ani žaloba na splatné částky nepostačuje, neboť dle § 21 splátky počínají teprve po pravoplatnosti rozsudku, jimž celá pohledávka byla postavena na jisto, tak že před touto pravoplatností žádná ze splátek vydobyta býti nemůže. Mimo to by věřitel při pohledávkách, které potřebují úpravy soudem (nároky z nichž dojde na rozhodování podle § 273 c. ř. s. resp. § 271 osp.) musil vyčkatí do 1. října 1936, ačby věděl, že dlužník při sebe lepší vůli mu ani zaplatiti nemůže, poněvadž nezná výši celé pohledávky a tudíž ani výši splátky na ni připadající.

S těmito argumenty lze plně souhlasiti, ale jsou to důvody spíše de lege ferenda než-li de lege lata.

Pick nalézá řešení znění žalobního petitu resp. enunciátu rozsudku v analogii sporů o zaplacení resp. určení sporných pohledávek proti věřiteli soudně vyrovnanému (žalobce je povinnen zaplatiti žalovanou částku do 14 dní pod exekuci, avšak v rámci soudního pravoplatného vyrovnání čj. Kv...)

Pick si uvědomuje, že to řešení bylo hojně neuznáváno,⁷⁾ ale praxe se bez toho neobešla.

U nás patrně překážky není (§§ 131, 397 osp.).

Podle toho — předpokládaje, že žaloba je vůbec přípustna (nemůže býti zamítnuta pro předčasnost) není u nás důvodu nepřipustiti žalobní petit resp. rozsudečný tenor, jsou-li tu jinak předpoklady moratoria — že žalovaný je povinnen zaplatiti pod exekuci zažalovanou částku, ale v rámci ustanovení vl. nař. 250/35.

Na základě takového rozsudku bude možno vésti exekuci na jednotlivé splátky a bude-li aspoň osvědčena ztráta lhůt podle §§ 19 a 20 i na zaplacení celé pohledávky.

⁷⁾ Pužman: Žaloby a žalobní petitivy str. 154 Sb. Vážný 9. 265, 8877, 8616, 4205, 3805, 2481 atd.

IV.

Pužman a Knap vychází při řešení otázky z pojmu splatnosti pohledávek účastných úlev.

Obsah pojmu splatnosti je dle nich, že i věřitel je oprávněn a dlužník tedy povinnen et vice versa. Předem dnem splatnosti nemůže věřitel požadovati zaplacení ani dlužník věřiteli zaplacení vnutiti. Jestliže dlužník přede dnem splatnosti platil a věřitel zaplacení přijal, nemůže dlužník vrácení žádati (§ 1434 obč. zák.).⁸⁾

Se splatností souvisí otázka kompensace a otázka, kdy počíná promlčení.

Dále poukazují spoluautoři k výkladu Kranitz-Ehrenzweigovu⁹⁾ o moratoriu ryzího druhu, podle něhož: 1. dlužník je oprávněn zaplatiti splatný dluh před uplynutím odkladu a může se také vzdáti námitky posečkáni předem,

2. dlužníka, který použije odklad, stíhají ode dne splatnosti účinky prodlení objektivního (zejména povinnost placení úroků z prodlení),

3. promlčení je po dobu odkladu staveno,

4. námitka započtení (kompensace) a nesplnění smlouvy jsou přes povolení odkladu přípustny.

O takové moratorium podle vl. nař. č. 250/35 nejde, neboť

1. dlužník se nemůže výhod vl. nař. vzdáti předem — bylo by to neplatné,

2. uplatnil-li právo na slevu, nesmí se ho vzdáti před 1. VII. 1937,

3. po 1. VII. 1937 se ho sice může vzdáti, ale jen kvalifikovanou formou t. j. písemným prohlášením § 11 cit.

Podle § 23 (o jiných než dlouhodobých pohledávkách) může se dlužník vzdáti moratoria až 1. dubnem 1937, před tím vůbec ne.

Autoři připojují k tomu konsekvenci, že i případ § 1434 obč. z. je tímto ustanovením omezen — protože placení pod stanovenými termíny je neplatné (mimo případ § 8 nař.). Rovněž vylučují autoři možnost kompensace.

Tyto důsledky z pozitivního obsahu separátního moratoria podle vl. nař. č. 250/35 nelze uznati správnými. Je-li moratorium, což považujeme nepochybným — výjimečným ustanovením vůči jinak platnému občanskému právu, musí se vykládati striktně, nikoli však extensivně. Kompensace spočívá na hospodářské skutečnosti, že když A dluhuje B a B dluhuje A — pohledávky se vzájemně ruší ipso jure, jak § 1438 obč. z. výslovně uvádí (für sich).¹⁰⁾ Uplatňování kompensace projevem ve sporu má účinek deklarativní (ex tunc), nikoliv konstitutivní (ex nunc) a proto vlastní kompensaci nelze na základě vl. nař. č. 250/35 vylučovati a vyloučení uplatňování kompensace procesní (nelikvidní pohledávky podle § 389 osp. resp. 391/III c. ř. s.) bylo by spíše na újmu než na prospěch žalovaného dlužníka zemědělece, zvláště lze-li z vl. nař. č. 250/35 vyčísti, že přes stanovisko autorů je pod moratoriem stojící pohledávka žalovatelnou.

Vl. nař. zakazuje aneb obmezuje sice možnost zřeknutí se moratoria, ale nikde ani slovem se nezmiňuje, že pohledávky proti zemědělským dlužníkům nelze vůbec vymáhati, jako tomu bylo za platnosti vl. nař. 142/34 resp. 258/34.

⁸⁾ Platí na Slovensku. Rouček O. z. o. str. 1151.

⁹⁾ System des öst. R. § 304 II. 6.

¹⁰⁾ Platí na Slovensku (Rouček Ozo. str. 1456) s tím, že aspoň jedna strana se musí kompensace dovolávati (Fodor: Magyar magánjog III, str. 266).

Srov. též článek Dr. Picka: Kompensace a pohledávky proti zemědělcům. Soudc. L. 1936 č. 4 str. 103.

Neplatnost smluvního ujednání, jimž se dlužník vzdává moratoria předem, nevylučuje platnost právních skutečností již nastávších, byť i ještě stranami neprohlášených (kompensace) a ani platnost úkonů, které se staly sice již pod moratoriem a znamenají jeho nepoužití dlužníkem. Ani § 11 ani § 23 nezakazují dlužníkovi placení i přes míru vl. nař. přípustnou. Význam omezení zřeknutelnosti v předepsaném mezidobí spočívá jen v tom, že i když by dlužník sám se neřídil podle výhod poskytnutých mu moratoriem, nelze z toho pro ještě dlužné částky v budoucnosti splatné odvozovati zánik moratoria. Moratorium pojmově znamená jen úlevu v placení, ale ne jeho zákaz. Důvody, které k úlevě vedly, jsou sice všeobecné, ale nevylučují subjektivní možnost nepoužití úlevy, je-li tato možnost poskytnuta hospodářskou schopností, která mimo očekávání nastane n. př. dědictvím, darováním, výhrou a pod.

Autoři v otázce žalovatelnosti pohledávky úlev účastné obmezují se na to, že pohledávka pod moratoriem stává se nesplatnou, ale přehlížíjí, že tato nesplatnost není absolutní, nýbrž podmíněna 1. uplatňováním návrhu na úlevu dlužníkem samým a 2. dodržením předpokladů t. j. placení úroků a splátek.

Taková nesplatnost je pouhou modifikací splatnosti čistě relativní, neboť dlužník nemusí úlev použití a časové omezení co do možnosti zřeknutí se úlev (1/7. 36 resp. 1/4. 37) nikterak nepřekáží jeho vůli platiti celkem aneb podle možnosti aneb vlastního rozhodnutí, aniž by mu tím bylo odňat nárok na uplatnění úlev, pokud svému závazku plně nevyhověl.

Leč autoři uplatňují důvody formální čerpané z c. ř. s. — podle nichž nelze vynéstí o pohledávce pod moratoriem stojící, rozsudek odpovídající předpisům c. ř. s. Nelze prý vysloviti rozsudkem zaplacení do 14 dnů ani v rámci úlev dle vl. nař., poněvadž první žalobní žádost by odporovala skutkovému ději (= pohledávka není splatná do 14 dnů) — druhá by odporovala § 406 c. ř. s. (dle něhož lze odsouditi jen k zaplacení pohledávky v době vnesení rozsudku splatné). Proto by musila žaloba býti zamítnuta pro tentokráte se všemi důsledky, tedy i s povinností žalobcovou hraditi útraty.

Avšak tyto důvody nepřiléhají pro procesní právo na Slovensku platné. I kdybychom připustiti mohli, že odsouzení ku plnění do 15 dní (§ 397 osp.) odpadá, není podle osp. překážky obsažené v § 406 c. ř. s. Poukázali jsme v předešlé stati na předpis § 131 osp., vedle něhož § 397 věta 3. osp. výslovně praví: »Dále může soud na plnění závazku v částkách se souhlasem žalobcovým určití zvláštní lhůty a to i tak, že při zameškání plnění některé částky všecky ještě zbylé částky stanou se ihned splatnými.

V případě § 131 třeba v rozsudku určití den plnění sročného po vnesení rozsudku«.

Tím padá argument Pužmanův a Knapův, o který opírají svůj názor o nežalovatelnosti pohledávek účastných zemědělského moratoria.

Dlužno však přiznati, že tím není ještě žalovatelnost moratorních pohledávek úplně prokázána a zvláště otázka jejich předčasnosti vyřízena.

Obdobu z vyrovnávacího řízení, na kterou se autoři na str. 87 a násl. odvolávají, nelze považovati za přílehu, protože úleva v placení poskytovaná moratoriem a novace ex judicio obsažené v nuceném vyrovnání rozlišuje se od sebe nejen kvantitativně, ale i kvalitativně.

Řešení sporné otázky bude hledati v textu norem vl. nař. č. 250/35 samého.

V.

Co lze z vl. nař. č. 250/35 vyčísti?

1. § 21. vl. nař. obsahuje ustanovení, že když je pohledávka účastná úlev moratoria sporná, nastává závazek dlužníka k splátkám

nejpozději 1. dubnem neb 1. říjnem po právoplatnosti rozhodnutí o pohledávce, nebo po uznání závazku dlužníkem. Druhá věta obsahuje pak ustanovení, jak třeba vypočítati splátky, aby pohledávka byla do 1. IV. 1944 resp. 1. IV. 1945 proplacena.

Z tohoto ustanovení následuje, že sporné pohledávky možno ozažalovati. Nepříliš však argument a contrario, jako by nesporné pohledávky nebylo možno žalovati, neboť podstatu § 21. tvoří jen odchylná úprava splatnosti sporných pohledávek proti splatnosti pohledávek nesporných.

Podle obecných předpisů jsou nejen sporné, ale i nesporné pohledávky žalovatelné, pokud chce věřitel dosíci exekučního titulu. I nesporná pohledávka nebývá vždy splatnou, není-li termínovaná ad diem, nýbrž vyžaduje výpovědi, za jakou platí také podání žaloby.

S tohoto hlediska vl. nař. § 21 na věc nepohlízí, nýbrž jediné s hlediska počátku splatnosti ve smyslu moratoria.

§ 21. vl. nař. nelze proto k řešení sporné otázky náležitě použítí. Totik je jen jisté, že žaloba podle § 21 má účelem, aby se zjistilo, zda pohledávka co do základu obnosu obstojí (moment určovací) a kdy po tomto zjištění počne moratorní účinek vl. nařízení. Tu třeba zase si povšimnouti formy rozsudku,¹¹⁾ v případě, že by rozsudek měl býti condenmatorní a tudíž žaloba podle § 21. ne pouhou žalobou určovací (tak i Pužman-Knap) — ale žalobou o plnění. I když podle osp. § 131 a § 397 není překážky pro rozsudek, který by odsuzoval k jednotlivým splátkám v budoucnosti sročným podle ustanovení vl. nař., nelze této formy rozsudku podle § 21. ve všeobecnosti použítí, protože splatnost podle moratoria nastane až po právomoci rozsudku (případně v 3. instanci) a proto soud první stolicí by nemohl enunciat rozsudku upravit tak, aby odpovídal úpravě dle 2. věty cit. §. Jedině v případě uznání sporné pohledávky během sporu (rozsudek o uznání) — bylo by lze rozsudek upravit podle § 397 osp.

§ 21. se nezmiňuje o pohledávkách nesporných, pro které upravuje splatnost v předešlých ustanoveních všeobecně bez zřetele k tomu, že splatnost byla jinak stranami ujednána a nezmiňuje se ani o pohledávkách co do základu a výše nesporných, kde tedy určovací zájem odpadá, jež však výpovědi neb žalobou staly by se splatnými. Tyto pohledávky nepodléhají vůbec moratoriu stejně jako pohledávky po 1. I. 1936 vzniklé a jsou proto bez omezení žalovatelné (arg. a contrario § 13 vl. nař.).

O formě rozsudku o pohledávkách sporných bude možno uvažovati až po vyřešení otázky, zda o pohledávkách účastných úlev lze vůbec vynéstí rozsudek prv, než-li by nastala splatnost dle moratoria, aneb zda lze vůbec jen vynéstí případně (§ 21. vl. nař.) rozsudek určovací, bez klausule exekuční.

K vyřešení této otázky se však § 21. jednající o sporu o pohledávkách účastných úlev nehodí.

2. Nejdůležitějším ustanovením, z něhož lze spornou otázku řešiti, možno naléztí v § 25 vl. nař.

Možno-li úlevy podle předcházejících ustanovení uplatňovati i v řízení exekučním, znamená to, že objektivní existence úlev nevylučuje vznik exekučního titulu i za platnosti vl. nařízení a proto ani dosažení tohoto titulu žalobou o plnění.

Byl-li na základě takové žaloby exekuční titul zřízen, aniž bylo přihlíženo k úlevám (kontumační rozsudek, neuplatňování úlev ve sporu) — není tím dlužníkovi odňato možnost uplatňovati moratorní úlevy i po vynesení právomocného rozsudku v řízení exekučním.

Svrchu pod II. zmínili jsme se o tom, že důvodová zpráva myslila sice při redakci § 25 vl. nař. na exekuční tituly z doby před vl. nař. č. 250/35 vzniklé — leč že z textu normy § 25 toto rozlišování nevyplývá.

¹¹⁾ § 21. vl. nař. připouští i formu usnesení (verbo »rozhodnutí«).

a lege non discernente nelze při striktním výkladu výjimečné normy činit rozdílu. Opakujeme: ne úmysl zákonodárcův, obsažený pouze v důvodové zprávě, ale nevyjádřený zřejmě (§ 6 obč. zák. rak.) v pozitivní normě — je pro interpretátora závažným, ale slova zákona kryjící vůli zákona.

Může-li však i za platnosti vl. nařízení o pohledávkách splatných před 1. I. 1936 vzniknouti exekuční titul, pak je ovšem jeho předpokladem žaloba o plnění a budou za účelem dosažení exekučního titulu žalovatelnými pohledávky nejen sporné (§ 21 vl. nař.) ale i pohledávky nesporné, splatné před 1. I. 1936.

V souvislosti s tímto řešením dlužno rozřešiti dvě otázky vyskytující se při výkladu vl. nařízení i otázku formy rozsudku a nezřeknutelnosti úlev moratorních.

a) Svrchu pod 1. jsme řekli, že forma § 397 osp. nehodí se při rozsudku podle § 21. (mimo případ rozsudku o uznání). Naproti tomu také forma § 397 osp. ustanovující při kondemnatorním rozsudku splatnost jednotlivých splátek a tudíž exekvovatelnost podle moratoria nehodí se pro případ, že by podle moratoria odsouzený dlužník pozbyl výhod moratoria dodatečně nedodržením předpokladů (aneb i výslovným zřeknutím, pokud je přípustné). Je jisté, že pokud jsou tu předpoklady moratoria, nelze přisouditi věřiteli pohledávku ku placení do 15 dní, ale také ne bezpodmínečně podle přesně moratoriem určených splátkových termínů, protože nedodržením splátek nastane případně okamžitá splatnost celé pohledávky.

Lze-li však o pohledávce účastné úlev vynésti rozsudek kondemnatorní, jak vyplývá z § 25 vl. nař., musí býti exekuční klausule ve shodě s oběma možnostmi. Proto by se doporučovala formulace exekuční klausule takto: B. se zavazuje zaplatiti A pohledávku X. počínajíc 1. IV. (1. IX.) t. r. podle ustanovení vl. nař. č. 250/35 — pod exekucí.

Tato klausule vyhoví oběma předpokladům: exekuce podle moratoria, bez nutnosti žalovati každou splátku zvláště, aneb domáhati se nejprve určovacího rozsudku (Pužman-Knap) a potom rozsudku o plnění, případně opětovně. Množení sporů při normě sloužící ochraně zadlužených zemědělců sotva mohlo býti v úmyslu zákonodárcově. Mimo to tato koncepce enunciátu vyhoví i případu, kdy platnost úlev odpadne.

Těžisko instituce úlev přenáší se tím do řízení exekučního, jak vyplývá také ze zařazení § 25 vl. nař. do části IV. (opatření v řízení exekučním a konkursním). § 25 vl. nař. nevyklučuje ovšem možnost uplatňování úlev už ve sporu (srv. § 21. vl. nař.) námitkou procesní, ale tato námitka není vyloučena ani v exekučním řízení. Uplatňování ve sporu má pouze účinek, že rozsudek a priori bude přihlížeti k moratoriu a aspoň v důvodech bude obsahovati úpravu pohledávky co do srovnání jednotlivých splátek. Nestalo-li se tak, bude moci dlužník uplatňovati úlevy v ex. řízení n. př. rekusem proti povolení exekuce¹²⁾ neboť jinak se vl. nařízení o způsobu uplatnění úlev v exekučním řízení, pokud jde o pohledávky účastné úlev podle vl. nař. č. 250/35 — nezmiňuje.¹³⁾

Obtíže, které by snad uplatňování úlev v exekučním řízení působilo, jsou povahy podružné, protože skutečnosti, pro které úlevy obsažené již v exekučním titulu později zanikly, bylo by stejně prokazovati v ří-

¹²⁾ § 40 uvoz. zák. osp., § 554 osp. s přípustností novot.

¹³⁾ VI. nař. č. 250/35 nevyklučuje vůbec přípustnost exekuce zajišťovací — tato však zpravidla se opírá o exekuční titul — aby k němu došlo, musí ovšem předcházeti spor — o plnění — ne o pouhé určení. §§ 26 a 27 vl. nař. týkají se jednak prodloužení ochrany zemědělců v nouzových okresech podle dřívějších norem, jednak odložení uhrazovací exekuce (už povolené) na základě exekučních titulů z doby před vl. nař. č. 250/35 vzniklých a nemá proto pro spornou otázku významu.

zení exekučním, jako nutno prokazovati v exekučním řízení předpoklady úlev podle § 25 vl. nař. Jde tu o skutečnosti, které officiosním postupem ovládajícím exekuční řízení možno prokázati bez kontradiktorního řízení. Detailní rozbor v exekučním řízení jde nad účel tohoto článku.

b) Co se nezřeknutelnosti úlev týče, na kterou kladou důraz Pužman a Knap — dlužno uvážiti, že i když vl. nařízení nepřipouští, aby se dlužník před určitým termínem úlev moratoria zřekl, aneb případně jen způsobem kvalifikovaným, nikde se ani slovem nezmiňuje, že by soud měl k nezřeknutelnosti přihlížeti z úřadu.

Konečně co do otázky útrat sporu o pohledávku účastnou úlev při řešení, ke kterému jsme přišli, je zřejmé, že o útratách bude rozhodováno bez dalších komplikací podle předpisů osp. obecně platných.

Pokus přítomného článku o řešení sporné otázky je si vědom toho, že sotva najde všeobecného souhlasu, protože skupiny na věciúčastné: věřitelé a dlužníci mimovolně budou se kloniti k stanoviskům pro tu kterou stranu příznivějšímu — ale autor vycházel ze zásady: proč věc komplikovati, když ji lze vyřešiti jednoduše.

Dr. Andrej Hollós, advokát, Levice:

Glosy k vládnemu nariadeniu č. 76/36.

Dňa 1. apríla 1936 vyšlo v Sb. z. a n. vl. nar. č. 76 zo dňa 31. marca 1936 o zemedelskom vyrovnacom pokračovaní, ktoré zaviedlo tak prenikavé zmeny tak v obyčajnom vyrovnacom pokračovaní, ako i v našich doterajších právnych pojmoch, a vôbec v našom hospodárskom živote, že si zasluži, aby boly niektoré jeho odchýlne ustanovenia osvetlené a pod zorným uhlom možnosti rozobrané.

Treba konštatovať s hľadiska zákonodarnej techniky istú formálnu závalu. Vládné nariadenie dľa tlačenej Sbíerky vyšlo dňa 1. apríla 1936, Sbíerka sama však až dňa 4. apríla 1936 došla do rúk odberateľov, teda 4 dní po platnosti nariadenia. Nielen, že nebola vacatio legis, ktorú snáď z dôvodov súrnosti vzhľadom na zemedelstvo napriek tejto dôležitej úprave nebolo možné povoliť, preca však zákon mal byť ešte pred platnosťou vyhlásený v Sbíerke a nie až po nado-
budnutí platnosti! Takýmto spôsobom dosiahneme zase len t. zv. spätnú pôsobnosť normy, čo aj v zastarenej forme, tedy taký právny stav, ktorý ako právnicki najrozhodnejšie odmietame.

Pojem zemedelca bol novou normou ešte presnejšie opísaný, ovšem aj rozšírený, lebo teraz aj zahradníci, rybári, majitelia a arendátori rybníkov, ba aj lovci sú zemedelcami (§ 1.).

Nemáme po ruke vládny návrh alebo jeho odôvodnenie a preto nemôžeme skúmať, prečo platia výnimočné a uľahčené predpisy zemedelského vyrovnania aj pre zemedelcov, majúcich až do 500 ha pôdy, myslíme ale, že intencia zákona — ochrana zemedelstva — smerovala skôr k záchrane maloroľníkov a stredoroľníkov, než veľkostatkárov!

Nové pravidlo umožňuje vyrovnanie aj tým zemedelcom, ktorí viac než pred šiestimi mesiacmi už boli v konkurze, alebo vo vyrovnaní, naproti lehote 5 rokov pri obyčajnom vyrovnaní (§ 6).

Ustanovenie, dľa ktorého hodnota zemedelského imania sa zistí súdnym odhadom podľa predpisov o odhade nemovitosti v exekučnom pokračovaní, má sice dobrú stránku, že vyrovnanie zachytí pravý majetkový stav dlžníka, jednako na druhej strane združuje celé pokračovanie. Predpokladám však, že tam, kde odhad vo forme exekučného odhadu pre dražbu už bol prevedený (a toto sa stalo u mnohých, ktorí dľa nového nariadenia budú žiadať o vyrovnanie) tento platí aj pre terajšie vyrovnacie pokračovanie. Nerozumieme však v celosti vetu bodu 2. § 9., kde stojí, že vláda môže nariadením stanoviť pre účele zemedelského vyrovnacieho pokračovania odchylky od ustanovenia odhadného poriadku. Ne-